

OČINSTVO U ODGOJU LIČNOSTI

OBRADA KUR'ANSKOG KAZIVANJA O
IBRAHIMU, A.S., I NUHU, A.S.

Ismail SMAJLOVIĆ

Sažetak

Za uspješno roditeljstvo trebaju biti shvaćene uloge oca i majke i njihove zajedničke i posebno označene vrijednosti za odgoj. Postoji mnogo načina za uspješno roditeljstvo i svaka osoba koja primi dar djeteta zaslužuje priliku za svoj odnos i iskustvo u odgoju. Svaki roditelj treba provoditi potrebno i raspoloživo vrijeme sa djetetom i istraživati najbolje metode za uspješan odgoj. Očinstvo se smatra podjednako važnim za zdrav razvoj djeteta kao i majčinstvo. U ovom radu autor predstavlja očinstvo u odgoju čovjeka/ličnosti, obrađujući kur'anska kazivanja u kojima je najviše zastupljena ova tema. Autor smatra da su, u karakterističnom kazivanju o dvojici poslanika, Ibrahimu, a.s., i Nuhu, a.s., osvijetljene korisne činjenice za odgojnu nauku.

Važnost porodice u društvenoj strukturi označena je osnovnom ćelijom iz koje se razvija ličnost. Uloga roditeljstva u nastanku i razvoju ljudskog bića ima višestrano značenje. Nauka dotiče i otkriva mnogostruke tradicionalne oblike djelovanja majke i oca i njihove mogućnosti uticaja na razvoj ličnosti. U kazivanju o roditeljstvu uglavnom se podrazumijeva majka. Ovaj odnos proizilazi iz prirodne činjenice da majčino roditeljstvo započinje mnogo ranije, fizičkom povezanošću s djetetom u majčinom tijelu. Autori djela iz područja pedagogije navode da uloga oca u ranoj dobi djeteta nije očita kao majčina. Ipak, očinstvo se smatra podjednako važnim za zdrav razvoj djeteta kao i majčinstvo. Razlika u roditeljstvu majke i oca predstavlja značajnu dobit koju odgojna nauka prepoznaje u prirodnoj posebnosti koju naglašeno njeguje tradicija narodnih običaja. Prema tome, pružaju se mogućnosti da naučnim metodama budu pokrenuti ljudski kapaciteti za bolji i kvalitetniji život u stvorenom svijetu.

Profesor Adam B. Seligman tvrdi da se događa 'povratak tradicijskom', jer proces sekularizacije iz devedesetih je doveden u pitanje. Sekularizam je u povlačenju, a libelarne postavke društva su napadnute. Svijet se interesira za religijske vrijednosti, osnažuje primordijalno, a potraga za identitetom čovjeka usmjerava ka tradicijskom (Vejo, 2012., str. 70-71). Novija istraživanja u odgojnoj nauci ukazuju da djecu ne zbunjuju različiti načini kojima se otac i majka ophode prema njima. Bolje je da djeca iskuse različite stilove odgoja muškarca i žene. Prema ovim saznanjima, djeca čiji su očevi uključeni u odgoj postižu bolje rezultate u rješavanju problema i lakše se nose sa frustracijama, imaju bolje socijalne vještine, bolje razumiju osjećaje drugih, i imaju veću pažnju i želju za istraživanjem i učenjem. U modernom društvu, žene imaju više prilika vježbanja vještina brige o djetetu kao dalje, starije sestre, odgajateljice i slično.¹

Muškarci nemaju pritisak društva da nauče brinuti o djeci a oni koji to žele često traže pomoć stručnjaka kroz literaturu, porodicu, prijatelje i slično. Majka je, uglavnom, bliže djetetu i ima priliku više učiti osjećajući dijete, čitajući djetetove emocije, potrebe i stanja, čime dobija više samopouzdanja u odgoju spram oca. U ko-

načnom, dijete uči maternji jezik jer majka uči jezik djeteta koji često jedino ona razumije. Majka upotpunjava 'čitav odgojni sistem' potreban u razvoju ličnosti (Slatina, 2000., str. 113-121).

Moderni život je izveo majku iz porodice, obrazovanjem, radnim obavezama i slično, i otac dobija sve više prostora za približavanje djetetu. Za uspješno roditeljstvo trebaju biti shvaćene uloge oca i majke i njihove zajedničke i posebno označene vrijednosti za odgoj. Majčinska toplina krila i saosjećanje spram očinske odvažnosti i samopuzdanja neodmjenjive su vrijednosti u odgoju (Park, 1996., str. 57). Roditeljske vještine se najbolje uče kroz rad. Postoji mnogo načina za uspješno roditeljstvo i svaka osoba koja primi dar djeteta zaslužuje priliku za svoj odnos i iskustvo u odgoju. Svaki roditelj treba provoditi potrebno i raspoloživo vrijeme sa djetetom i istraživati najbolje metode za uspješan odgoj. Za većinu situacija nema šablona u metodologiji uspješnog odgoja. Psiholozi tvrde da emocije imaju stanja, a ne količinu (Goleman, 2000., str. 300). Tako, uz majčinu ljubav i pažnju, očevu brigu i poticaj, dijete može sigurnije da odlazi na vlastito životno putovanje. Za oca je važnije koliko vremena provodi sa djetetom nego koliko će emocija pokazati u tom odnosu. Porodica je važna pomoć u uspostavljanju kasnije potrebnih sposobnosti odraslog (From, 1986., str. 53).

Osvrtom na vjersku tradiciju muslimana jasno je uočljivo oslanjanje na sadržaje Kur'ana časnog i Poslanikovo, a.s., iskustvo i poruke. Unutrašnja priroda roditeljstva je komplementarna sadržajima opisa očinstva i majčinstva u Izvorima islama. Kur'anska kazivanja i obrada primjera za pouku u odgoju ličnosti kroz kazivanja o porodicama Allahovih poslanika obogaćuje odgojnu znanost. Kur'an časni obrađuje uzorno majčinstvo, kroz primjere majki: Sare, Hadžere, Imranove supruge, Musaove, a.s., majke, Merjeme i drugih. Također, očinstvo je opisano od općih naznaka do posebnih detalja o pojedinostima u porodičnim odnosima. Od prvog oca² Adema, a.s., kroz povijest ljudskog roda do danas, očinstvo je za odgoj podjednako važno iako je često u sjeni majčinskog, odnosno, uopće ženskog odnosa koji se prepoznaje u češćem dodiru. Uzvišeni Allah obznanjuje ljudskom rodu značaj porodice i porodičnog okvira

1 www.ocpozega.hr/2013/06/14/uloga-oceva-u-odgoju-djeteta/; aktivirano u petak, 14. juni 2013. godina u 14:46 sati.

2 „Potomci Ademovi“ je česta sintagma u sadržaju objave Kur'ana časnog koja za odgajateljice ima posebno značenje u domenu odgoja.

za odrastanje (Kur'an, 5:105³; 66:6⁴). Kroz brojne primjere porodičnih odnosa i uloge pojedinca, najjače svijetli kazivanje o Ibrahimu, a.s. Njegova spoznaja Gospodara svijeta, strpljivost, traženje potomstva u dovama i drugo, promocija su dobročinstva i ljudskih vrijednosti. Također, Nuhov, a.s., pristup narodu i porodici potvrđuje ustrajnost i odgovornost. Usprkos zlostavljanju i ponižavanju, ostaje ustrajan u poslu koji kruniše uspjehom u izbjavljenju čestitih. U kazivanju o Nuhu, a.s., otkrivena je dimenzija brižnog očinstva koje nije podarilo željeni cilj odgovornog odgajatelja. U karakterističnom kazivanju o dvojici poslanika, Ibrahimu, a.s., i Nuhu, a.s., osvijetljene su korisne činjenice za odgojnu nauku.

Zajednička karakteristika dvojice poslanika je upornost u dobročinstvu, prenošenju poslaničke poruke, uljudan odnos prema narodu kojem je poslan, odgovoran odnos prema članovima porodice, uzorno očinstvo u brizi za potomstvo i druge vrijednosti.

Ibrahim, a.s. otvara dimenziju brižnosti prema ocu nemuslimanu, a potom temelji odgojne principe u porodičnim odnosima koji će rezultirati uzornim sinovstvom za poslaničku doredžu. Sa druge strane, opisan je Nuhov, a.s., napor u odgoju sina koji odbacuje roditeljski poziv za spas. Dakle, poslušni i pokorni sin Ibrahima, a.s., spram neposlušnog, i prema sebi nasilnog, sina Nuhovog, a.s., odnosno, različiti pristup supruga i njihovih potomaka prema ocu

Kur'anska kazivanja su važan izvor učenja koje podrazumijeva odgajanje. Učitelji u metodologiji poučavanja koriste primjere. Kur'an časni navodi brojne činjenice, kao povijesna iskustva ranijih generacija u ljudskoj zajednici, za pouku onima koji su razboriti, dakle, sposobni primiti dar znanja za poboljšanje vlastite kvalitete života ali i ostavljanje uzornog primjera generacijama koje dolaze. Načela islama razvijaju solidarnost međusobnog razumijevanja i tolerancije u društvu kroz porodicu i porodične odnose. Uvažavanje drugog i drugačijeg smjernica je Objave (Kur'an, 2:62⁵), odnosno

3 „O, vjernici, brinite se o sebi...“; (Kur'an, 5:105)

4 „O, vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte...“ (Kur'an, 66:6)

5 „One koji su vjerovali, pa i one koji su bili jevreji, kršćani i sabejci – one koji su u Allaha i u onaj svijet vjerovali i dobra djela činili – doista čeka nagrada od Gospodara njihova; ničega se oni neće bojati i ni za čim neće tugovati!“ (Kur'an, 2:62).

Poslanikove, a.s., prakse koji je ostavio poruku potpunog saosjećanja kada kaže: „Vjernik saosjeća stanje svoga brata kao što glava osjeća boli drugih dijelova tijela“ (Buharija, 481). To je duboko uneseno u kulturu življenja svih generacija muslimana.

Obrađena uloga očinstva u kazivanju o Ibrahimu, a.s.

Ibrahim, a.s., je prije poslanstva iskušavan razumijevanjem uloge sina u porodici i prema mufesirima time se potvrdio kvalitetom za vjerovjesništvo koje mu je podareno (Kur'an, 2:124⁶). Kroz iskušenja, prije svega odnosom prema ocu, Ibrahim, a.s., je stekao vrline čvrstoće, pronicljivosti i brojne druge, koje su opisali sadržaji objave Kur'ana časnog i time utemeljio uzorne odnose u porodici.

U primjeru Ibrahima, a.s., opisano je plemenito sinovstvo u odnosu spram očinstva. Njegov otac, Azer, bio je u zabludi i činio grijehe. Ipak, Ibrahim, a.s., mu se obraćao sa pažnjom i poštovanjem, iskazujući bliskost primjerenu porodičnoj toplini. To je označena mudrost i prvorazredan odgoj, o čemu je Uzvišeni Allah objavio ajete u Kur'anu časnom:

“Spomeni, u Knjizi, Ibrahima! On je bio istinoljubiv, vjerovjesnik. Kada je rekao ocu⁷ svome: ‘O, oče moj, zašto se klanjaš onome koji niti čuje niti vidi, niti ti može od ikakve koristi biti?’

O, oče moj, meni dolazi znanje, a ne tebi; zato mene slijedi, i ja ću te na pravi put uputiti; o, oče moj, ne klanjanj se šejtanu, šejtan je Milostivome uvijek neposlušan; o, oče moj, bojim se da te od Milostivog ne stigne kazna, pa da budeš šejtanu drug” (Kur'an, 19:41-45⁸).

6 “Kada je Ibrahima Gospodar njegov s nekoliko zapovjedi u iskušenje stavio, pa ih on potpuno izvršio, Allah je rekao: ‘Učiniću da ti budeš ljudima u vjeri uzor!’ – ‘I neke moje potomke!’ – zamoli on. – ‘Obećanje Moje neće obuhvatiti nevjernike’ kaza On” (Kur'an, 2:124).

7 Određeni mufesiri kažu da je ime Ibrahimova oca TA-REH, a AZER je njegov nadimak. Drugi smatraju da je AZER naziv za one koji su (el-muavedždž) ‘pogureni’. Azer je bio povijenog stasa u starosti i tako je opisan. Neki kažu to je ime kipa, a kažu i da nije ime kipa. Ipak, mi ne izvodimo stavove u čemu je kur'anski tekst jasan, ime Ibrahimova, a.s., oca je AZER (Kur'an, 6:74).

8 واذكر في الكتاب إبراهيم، أنه كان صديقاً نبياً. إذ قال لأبيه يا ابت لم تعبد مل لا يسمع ولا يبصر ولا يخفى عنك شيئاً. يا ابت إني قد جاءني من العلم ما لم يأتك فاتبعني اهتدك صراطاً سوياً. يا ابت لا تعبد الشيطان، إن الشيطان كان للرحمن عصبياً. يا ابت إني أخاف أن يمسك عذاب من الرحمن فتكون للشيطان ولياً. (سورة مریم: ٤١-٤٥)

Opis Ibrahimovog, a.s., karaktera prenošen je kroz generacije koje opisuje Kur'an časnici: "Spomeni, u Knjizi, Ibrahima! On je bio..." (Kur'an, 19:41) svjedok iskrenog odnosa sa kojim se pojavio sam pred mnogoboštvom svoga oca i običajima naroda kojem je poslan. U prvom osvrtnu na odnos između oca i sina, ponovio je poziv nekoliko puta: "O, oče..." da bi pobudio porodičnu vezu, osjećanja, bliskost i ljubav. Svaki otac voli da vidi i čuje od svoga sina što ga čini sretnim. Ibrahim, a.s., nije počeo sa preziranjem njegovih božanstava, niti averzijom od njih na samom početku. Podsjetio je oca pitanjima kako bi uvidio svoje grijehenje u poslu, riječima: "Zašto se klanjaš onome koji niti čuje niti vidi..!?" (Kur'an, 19:42). Ibrahim, a.s., u svojstvu člana porodice budi osjećanja koja su prirodno prisutna kod roditelja.

Kur'anski sadržaji opisuju Ibrahimovu, a.s., pažljivost kojom brine o naravi da ne uzrokuje odbojnost svoga oca od znanja koje promovira. Visokom mudrošću i iskrenošću odmjera svaku riječ u iskazu svoje kritike kada potcjenjuje značaj, ulogu i smisao idolatrije. Ono što je posebno označeno u kazivanju o Ibrahimu, a.s., jeste **dova**. Sin je učio **dovu** za oca i stalno povećavao ibadet dove Uzvišenom Allahu, Gospodaru svijeta. Nije predstavljao svoga oca sa pretjeranim neznanjem, glupostima i ograničenim pogledima. Ibrahim, a.s., kaže svome ocu: "Zar ti nisam rekao da ne budeš nepokoran?" (Buharija, 3350). „Ibrahim je doista bio pun sažaljenja i obazriv“ (Kur'an, 9:114). Zatim je ljubazno postupio sa ocem u razdvajanju onoga što je između njega i kipova, povezujući ljudsku zabludu sa šejtanom koji zavodi ljudski rod: "O, oče moj, ne klanjanj se šejtanu, šejtan je Milostivome uvijek neposlušan" (Kur'an, 19:44). Upozorio je Ibrahim, a.s, na posljedice ljudske zablude: "O, oče moj, bojim se da te od Milostivog ne stigne kazna, pa da budeš šejtanu drug" (Kur'an, 19:45). Milost Uzvišenog Allaha je prostrana i sveobuhvatna, ali je neće postići družina šejtanova, makar bili zadovoljni i veseli u kratkotrajnom ovosvjetskom postojanju.

U ovim kur'anskim sadržajima označena je dobrota odgoja i veličina odgojenosti. Kvalitet odgoja, ljepota, ugođaj, smiraj, toplina i druge vrline koje dolaze iz riznice mudrosti Uzvišenog Allaha, osvjetljava savršeni odgoj kroz predstavljanje vjerovjesnika. Ibrahim, a.s., nije se obraćao svome ocu grubošću da bi ga odbacio nego mu

je dočarao brižnost za njega i podsjećao ga na ono što ih je povezivalo u porodičnom odnosu. Čak, i kada je otac uzvratilo grubo i primitivno nije iscrpio Ibrahimovu, a.s., ljubaznost i snažna osjećanja brižnosti. Rekao je svome ocu: "Mir tebi!" (K, 19:47). U potpunosti je razgovor sa ocem prijatnim riječima. Založio je svoj ugled kod Uzvišenog Allaha i molio Gospodara za uputu kako bi postigao da otac bude među vjernicima.

Odvojio se Ibrahim, a.s., od oca, naroda i njihovih idola. Napustio je rodno mjesto, pa ga je Uzvišeni Allah počastio društvom u nenaseljenim krajevima iz kojih će se razviti velika Ibrahimova, a.s., porodica: "I pošto napusti njih i one kojima su se, mimo Allaha, klanjali, Mi mu Ishaka i Ja'kuba darovasmo, i obojicu vjerovjesnicima učinismo i darovasmo im svako dobro i učinismo da budu hvaljeni i po dobru spominjani" (Kur'an, 19:49-50). Darovao mu je Uzvišeni Allah Ishaka, a rodio mu se unuk Ja'kub b. Ishak za života Ibrahimova, a.s. Smirivao je svoje oči i zabavljao se s njim u svojoj starosti. Uzdigao ga je Uzvišeni Gospodar i drugim blagodatima. Velika vrijednost koja se prepoznaje u kazivanju o Ibrahimovom, a.s., odnosu prema ocu jeste puna samokontrola u metežu kada je poticanu mržnju ukrotio čvrstom vjerom i čistom razboritošću. Uzvišeni Allah je objavio: "Ibrahimu su najbliži od ljudi oni koji su ga slijedili, zatim ovaj vjerovjesnik i vjernici. – A Allah je zaštitnik vjernika" (Kur'an, 3:68). Kur'ansko kazivanje o očinstvu koje brine o potomstvu najviše je naglašeno u kazivanju o Ibrahimu, a.s.

U kur'anskom opisu odnosa Ibrahima, a.s., i Ismaila, a.s., osvjetljen je primjer iskrenog sinovstva i potpunog očinstva koje u svakom detalju oplemenjuje uzvišena vjera. U odnosu oca i sina dominira profinjeni izraz ljubavi i poštovanja. Ismail se rodio kada je Ibrahim, a.s., bio u odmaklim godinama starosti, poslije brojnih dova i dugog iščekivanja. Poslije određenog vremena, prema odredbi Uzvišenog Allaha, premjestio je sina sa njegovom majkom Hadžerom na udaljeno mjesto, što nije bila prepreka za druženje, razgovor i potrebni odgoj kroz sve faze razvoja što je opisano u ajetima Kur'ana časnog (Kur'an, 14:37-38⁹). Mufesiri opisuju majčinsku

⁹ "Gospodaru naš, ja sam neke potomke svoje naselio u kotlini u kojoj se ništa ne sije, kod Tvoga časnog hrama, da bi, Gospodaru naš, molitvu obavljali; zato učini da srca nekih ljudi čeznu za njima i opskrbi ih raznim plodovima da bi zahvalni bili.

reakciju na Ibrahimov, a.s., postupak kada je doveo Hadžeru i Ismaila u okruženje Kabe iznad Zemzema. Nije u Mekki tada bio niko. Nije bilo čak ni vode. On je pored njih dvoje ostavio zamotuljak sa hurmama i u mješini nešto vode, a zatim se, učtivim riječima, oprostio. Slijedila ga je majka Ismailova i rekla: “O, Ibrahim! Gdje ideš, a nas ostavljaš u pustinji gdje nema niti osobe niti išta?” Rekla mu je to u vezi stvarne situacije o tragovima ljudskog prisustva na koje se Ibrahim, a.s., nije osvrtao, pa je ona nastavila: “A, da li je tebi ovo naredio Uzvišeni Allah?” On je rekao: “Da!” Zaključila je: “Tada nismo izgubljeni, nećemo nestati...”, i vratila se svome djetetu a Ibrahim, a.s., je progovorio čistom i čvrstom vjerom riječima dove: “Gospodaru naš, ja sam neke potomke svoje naselio u kotlini u kojoj se ništa ne sije...” (Kur’an, 14:37¹⁰) (Buharija, 3364).¹¹

Nakon ostavljanja sina Ibrahim, a.s., nije propuštao priliku da uči dovu i obiđe svoju porodicu u mjestu gdje ih je nastanio. Poslije duge razdvojenosti i brojnih iskušenja, Uzvišeni Allah Ibrahimovu, a.s., porodicu stavlja na provjeru žrtvom: “Gospodaru moj, daruj mi porod čestiti! I kad on odraste toliko da mu poče u poslu pomagati, Ibrahim reče: ‘O, sinko moj, u snu sam vidio da treba da te zakoljem, pa šta ti misliš?’ – ‘O, oče moj’, - reče – ‘onako kako ti se naređuje postupi; vidjećeš, ako Bog da, da ću sve izdržati.’ I njih dvojica poslušase, i kad ga on čelom prema zemlji položi Mi ga zovnusmo: ‘O, Ibrahim, ti si se Objavi u snu odazvao; - a Mi ovako nagrađujemo one koji dobra djela čine, to je, zaista, bilo pravo iskušenje!’ (Kur’an, 37:100-106).

Šejtan se pokušao uplesti između oca i sina svojim smutnjama, oslanjajući se na prirodu ljudske naravi. Međutim, kvalitet odnosa koji je Ibrahim, a.s., izgradio sa svojim sinom utemeljuje savršenu odgojnu metodu iskrenosti u razgovoru koje prekriva zadovoljstvo Uzvišenog Allaha kada dobija potvrdu spremnosti na žrtvu. Pokornost odredbi Gospodara svijeta i onoga što je u kazivanju o Nuhovom, a.s., sinu koji nije shvatio moć Gospodara svijeta i prihvatio poziv svoga oca. Važno je napraviti osvrt na dijalog

Gospodaru naš, Ti zacijelo znaš šta mi tajimo, a šta na javu iznosimo. – Allahu, ništa nije skriveno ni na zemlji ni na nebu” (Kur’an, 14:37-38).

رَبَّنَا اِنَّا اَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ... (سورة ابراهيم : ٣٧)

11 Ovo je dio dugog hadisa kojeg navodi Buharija (3364), *Kazivanja o vjerovjesnicima*, tom IV: str.955

oca i sina koji je opisan u Kur’anu časnom, sa jasnom odgojnom porukom: “O, sinko moj, u snu sam vidio da treba da te zakoljem, pa šta ti misliš?” (K, 37:102). Odgovorio je najnježnijim odgovorom, probranim riječima u sljedećem izrazu: „O, oče moj, onako kako ti se naređuje postupi...” (Kur’an, 37:102). Naglašavanje riječi ‘oče’ obuhvata toplinu iskrenosti očinskih osjećanja koje je Ibrahim, a.s., utemeljio svojim odnosom prema ocu. Nije rekao: “Kolji me!” Nego je rekao: “Onako kako ti se naređuje postupi” (Kur’an, 37:102), objedinjujući razumijevanje razloga i davanja odobrenja. Ovim činom se ovjerava iskrenost i pokornost odredbi Uzvišenog Allaha. Zbog ovoga je pohvaljen od Uzvišenog Allaha riječima: “I spomeni u Knjizi Ismaila! On je ispunjavao dato obećanje i bio poslanik, vjerovjesnik” (Kur’an, 19:54).

Šafija, r.a, objašnjava: “Rekao je prijatelj Allahov Ibrahim, a.s., sinu ‘šta ti misliš?’ da bi utvrdio njegov stepen zrelosti i svijesti o razumijevanju odredbe Uzvišenog Allaha. Ismail, a.s., je rekao sve što je trebao u tom trenutku (Es-Sujuti, tom V: str. 282). Pošto je Ibrahim, a.s., namjestio sina da žrtvuje, rekao mu je Ismail: “Prihvati oče za ovaj pramen kose i sjedi između ramena kako te ne bi oštetio dok budeš upotrebljavao oštricu noža.” Učinio je tako i povukao nož. Ponovno je rekao sin: “Šta ti je oče?” Odgovorio je: “Isklizava nož?!” Nastavio je sin: “Zamahni sa njim znalacki.” Odgovorio je: “Savija se.” Tako je spoznao istinu. Stigla je Ibrahimu, a.s., riječ Uzvišenog Allaha: “O, Ibrahim, ti si se Objavi u snu odazvao...” (Kur’an, 37:104-105). Jasno je obznanjen težak ispit koji opisuje i potvrđuje potpunu predanost Uzvišenom Allahu i neupitnu poslušnost ocu. “I kurbanom velikim ga iskupismo” (Kur’an, 37:107). Uzvišeni Allah je iskupio kurbanom sina plemenitog i uvijekovječio ovu tradiciju kroz vrijeme: “I u naraštajima kasnijim mu spomen sačuvali.” (Kur’an, 37:78). Učinio ga je slavljem sa blagodatima kuda se god okrene, u svojoj intimi, potomcima, imovini itd. Plemenitost oca upotpunjava plemenitost potomaka i ima za posljedicu ustanovljavanje vrijednosti u okruženju (*Ašur*, tom XXIII: 12).

Buharija i drugi muhaddisi bilježe da je Ibrahim, a.s., dolazio sinu Ismailu, a.s., kako bi se uvjerio u njegovo stanje. Jednom prilikom je našao naoštrenu strijelu ispod širokog drveta blizu Zemzema. Pošto ga je vidio kako pristiže, Ismail, a.s., je ustao s poštovanjem, sretan i ra-

dostan. Postupio je sa njim kako postupa otac sa sinom, odnosno, dijete sa ocem. Potom je rekao Ibrahim, a.s.: "Ismaile, Uzvišeni Allah mi je naredio, a ti si potvrdio primjereno sinovstvo sa iskrenim oćinstvom, dobrih, odabranih i ćasnih kada si odgovorio: **ćini što ti je naredio tvoj Gospodar...**' i upitao: "Jesi li sada uz mene!" Odgovorio je: "Uz tebe sam, oće." Rekao je Ibrahim, a.s.: "Uzvišeni Allah mi je naredio da gradim ovdje kuću!" Tako su otkriveni temelji Kabe. Ismail, a.s., je pomagao donoseći kamenje, a Ibrahim, a.s., je ugrađivao. Nakon završenih radova, proućili su dovu: "Gospodaru naš, primi od nas, jer Ti, uistinu, sve ćuješ i sve znaš!" (Kur'an, 2:127) (Buharija, 3364).

Od ovoga istinskog oćinstva i sinovstva, Uzvišeni Allah je podario Ćasnog poslanika svijeta Muhammeda, a.s.:

"I dok su Ibrahim i Ismail temelje hrama podizali, oni su molili: 'Gospodaru naš, primi od nas, jer Ti, uistinu, sve ćuješ i sve znaš!'"

Gospodaru naš, ućini nas dvojicu Tebi odanim, i porod naš nek bude odan Tebi, i pokaži nam obrede naše i oprostí nam, jer Ti primaš pokajanje i samilostan si!

Gospodaru naš, pošalji im poslanika, jednog od njih, koji će im ajete Tvoje kazivati i Knjizi ih mudrosti ućiti i oćistiti ih, jer Ti si, uistinu, silan i mudar!" (Kur'an, 2:127-129).

Kazivanje o Ibrahimu, a.s., je znak upute, model odgoja do Dana sudnjeg. U njegovoj spoznaji, načinu, bliskosti i progresu je nepobitan dokaz. Ibrahimova, a.s., upornost, pronicljivost, seoba i udaljavanje od zablude, potom dove za prizivanje blagoslova i traženje oprosta i drugo, izvori su za uspješan odgoj. Kurtubi smatra da naućnici iz oblasti odgoja trebaju sadašnjim naraštajima i budućim generacijama osvjetliti temelje kur'anskog odgoja (Kurtubi, tom VIII: str. 274).

Obrada uloge oćinstva u kazivanju o Nuhu, a.s.

Nuh, a.s., pripada grupi 'odabranih poslanika'. Kur'an ćasni na mnogo mjesta daje informacije o poslanicima, opisujući različite situacije o njihovim narodima i životnim okolnostima u okrilju objave koja im je dostavljana. U određenom dijelu Kur'ana Ćasnog Nuha, a.s.,

je predstavljen u teškoj situaciji bolnog iskućenja kojem nema sličnog u drugim dijelovima kur'anskog kazivanja u pogledu odnosa oca i sina. Objavio je Uzvišeni Allah kazivanje o ovom slućaju u suri Hud: „Nuh reće: 'Ukrcajte se u nju, u ime Allaha, neka plovi i neka pristane! Gospodar moj, uistinu, prašta i samilostan je'; I ona ih je ponijela na valovima velikim kao brda i Nuh zovnu sina svoga koji se nalazio podaleko: 'O, sinko moj, ukrcaj se s nama, ne budi s nevjernicima!'; On reće: 'Skloniću se na kakvo brdo koje će me od vode zaštititi.' – 'Niko danas Allahove kazne neće poštećen biti, osim onoga kome se On smilovao!' – reće Nuh, i val ih razdvoji, i on potopljen bi. I bi rećeno: 'O, zemljo, gutaj vodu svoju, a ti, o nebo, prestani!' I voda se povuće i ispuni se odredba, a lađa pristade na planini Al-Džudi, i bi rećeno: 'Daleko nek je narod nevjernićki!'; A Nuh je bio zamolio Gospodara svoga i rekao: 'Gospodaru moj, sin moj je ćeljade moje, a obećanje Tvoje je zaista istinito i Ti si od mudrih najmudrijji!'; 'O Nuhu, on nije ćeljade tvoje' – rekao je On – 'jer radi ono što ne valja, zato Me ne moli za ono što ne znaš! Savjetujem te da neznalica ne budeš'; 'Gospodaru moj', - reće – 'Tebi se ja utjećem da Te više nikada ne zamolim za ono što ne znam! Ako mi ne oprostíš i ne smiluješ mi se, biću izgubljen' (Kur'an, 11:41-47).

U opisu potopa mufesiri naglašavaju neopozivo prokletstvo nasilnicima a spas vjernicima u njihovom putovanju lađom koje je izraz moći Uzvišenog Allaha. Podizala se voda sa velikim talasima koje je naglo podizao vjetar. Jednim talasom Nuh, a.s., je definitivno razdvojen od svoga sina. Otac je bacio pogled na njega iz daljine i pozvao ga najjaćim glasom, svom snagom i naporom. U tome se prolila istinska ljubav prema sinu, sadržana u sažaljenju i krvnoj vezi. Pozvao ga je da bude u safu vjernika i putuje sa spašenim. Ranije opredjeljenje sina da bude sa nevjernicima bilo je presudno za odluku o razdvajanju talasom vode i konaćnom potopu. Ovim je potvrćeno Nuhovo, a.s., poslanstvo i obznanjena moć Uzvišenog Allaha (Kutb, tom XII: 73).

Oćinska ljubav nije izlijećila sinovsko srce. Vjera nije nastanila njegovo biće. Odbijanjem oćinskog, poslanićkog poziva, izazivao je sudbinu zbog koje je žestoko udaren. Odbio je da odgovori svome ocu i da se pridruži poslanićkoj misiji Nuha, a.s. Naprotiv, odgovorio

je neprimjereno, neodgojeno, podrugljivo, kako je svojstveno nezalci: "On reče: 'Skloniću se na kakvo brdo koje će me od vode zaštititi'" (Kur'an, 11:42). Jasan je stav uleme da onaj ko ne prihvata Allaha Uzvišenog za Gospodara, on zanemaruje Njegovu moć (Kutb, tom XII: str.74). Neprestano očevo pozivanje je bilo zbog njegova viđenja božanskog svjetla, poznavanja božanske srdžbe koju provocira ljudska tvrdoglavost. Kaže Uzvišeni Allah: "Niko danas Allahove kazne neće pošteđen biti, osim onoga kome se On smilovao!" (Kur'an, 11:43). Za ovu vrstu odnosa Uzvišeni Allah daje objašnjenje poslaniku, da su oni, koji su nepokorni Uzvišenom Allahu, propali. Nema načina to promijeniti kao što nema svrhe zauzimati se za njih.¹²

Ovdje je data jasna pouka da tvrdoglavost sina, grijesi i bezbožništvo mogu zatočiti očinsku ljubav. Pokušavao je Nuh, a.s., različitim načinima da ga uputi prije kazne i nije pomoglo, kao ni ukazivanje na nesreću zbog njegove drskosti. Talas vode bila je presuda između njih. Voda je nadošla i on je ostao među onima koji su utopljeni. Imao je poziv oca da mu se pridruži u poslu oko gradnje lađe, a on je odbio i odabrao propast sa nevjernicima. Kur'anski tekst navještanjima i mjestom ovog plemenitog poslanika trga od zaborava i dariva korisne pouke. Nuhov, a.s., sin je oličenje odmetništva u porodici sa jedne strane i, sa druge, snažna roditeljska briga za dijete koje nastoji odgojiti ljubavlju i naklonošću prirodne vrline odgojenog i iskrenog vjernika. Nuh, a.s., moli Uzvišenog Allaha da sina njegova izuzme od propasti jer se rodio od njegove krvi i da je time pružio priliku da mu neposredno podari uputu čiste vjere. Određeni mufesiri kažu da je Nuhov, a.s., sin prikrivao nevjerovanje zbog stida prema ocu, komentirajući dio ajeta: "... koji se nalazio podaleko..." (Kur'an, 11:42). Ipak, riječ *'el-ma'zilun'* znači *mjesto izolacije i samoće*. Mufesiri smatraju da Nuh, a.s., nije znao za nevjerstvo svoga sina jer ga je pozivao: "...ne budi s nevjernicima!" (Kur'an, 11:42), jer nije rekao "... od kafira ..." (Zamahšeri, tom I: str.354).

U ovom kazivanju opisana je očinska ljubav i pažnja koje dominiraju. Roditeljska veza i očinska strepnja prekinute su talasima vode. Val je popunio prostor između njih i to je okončano

¹² Ibn Kesir u komentaru ajeta (Kur'an, 11:40), navodi da su sa Nuhom, a.s., bila tri sina, Sam, Ham, Jafes i četiri snahe. Dakle, Jam je ostao a njegova supruga je krenula sa porodicom Nuha, a.s.

po odredbi Uzvišenog Allaha za pouku ljudima. Obznanjena je velika briga Nuha, a.s. Saznanjem o razdvojenosti, Nuha, a.s., je obuzela roditeljska žalost nakon što se uvjerio da se sin utopio sa nevjernicima. Lađa sa porodicom, sljedbenicima i svim drugim što je, po naredbi Uzvišenog Allaha, ukrcao, zaustavila se i primirila na brdu Džudijj. Ponašanje Nuhovog, a.s., sina otvara važne odgojne teme za razborite i učene osobe. Poslije prirodne zanesenosti potomstvom, potom očinske žudnje, opisana je roditeljska tuga. Objavio je Uzvišeni Gospodar: "O, Nuhu, on nije čeljade tvoje jer radi ono što ne valja" (Kur'an, 11:46). Ovo su riječi Uzvišenog Allaha koje upozoravaju na posljedice obožavanja nastranosti koje izlaze izvan načela objave, ljudske prirode i plemenite tradicije porodičnog života. Obznanjena je Božanska moć, bliskost u Istini, trajnost u iskrenosti i snaga u vjeri i uvjerenju.

„Savjetujem te da nezalica ne budeš“ (Kur'an,11:46). Nuh, a.s., je razumio poruku svoga Gospodara i on se brzo povratio pokajanjem za ono što je pitao i molio u dovi: "Gospodaru moj, Tebi se ja utječem da Te više nikada ne zamolim za ono što ne znam! Ako mi ne oprostiš i ne smiluješ mi se, biću izgubljen" (Kur'an,11:47).

Kur'ansko kazivanje o Nuhu, a.s., sa ovim ajetom zaključuje slučaj odmetnutog sina. Snagom čistog i čvrstog uvjerenja razvijao je plemenito očinstvo u okruženju čestitih i odanih vjernika. Ko uzme pouku iz Objave da učvrsti svoje djelovanje ne može biti izjednačen sa onima koji zabludom i nastranošću narušavaju neprikosnoveni poredak u stvorenom svijetu: "Zar da vjerniku bude isto kao grješniku? Ne, njima neće biti isto" (Kur'an, 32:18).

Ovdje je predstavljen vjerovjesnik, Nuh, a.s., sa poukom onoga koji nije uspostavio željeni odnos sa sinom. Jasno je označeno da vjerovanje nema alternativu ni na poslaničkoj deredži. Kufr -nevjerovanje ugrožava rodbinske veze, kako navodi Zamahšeri u komentaru ajeta: "...jer on radi ono što ne valja..." (Kur'an, 11:46), jer vjerska bliskost nadmašuje porodičnu. Ovdje je predstavljen sin koji se udaljava od svoje porodice i neće mu koristiti njihova dobra niti dobra bližnjih (Zamahšeri, tom I: str. 356).

Fenomen pustinje i vode

Kazivanje o Ibrahimu, a.s., koji je molio da ima čestit porod i gradio svetosti, uspostavlja-

jući čvrste odnose u zajednici čistom vjerom. To su temelji na koje upućuje Uzvišeni Allah u značenju ajeta: „O, Ibrahimovim: - koji je obaveze potpuno ispunjavao - da nijedan grješnik tuđe grijehe neće nositi, i da je čovjekovo samo ono što sam uradi, i da će se trud njegov sigurno iskazati, i da će prema njemu u potpunosti nagrađen ili kažnjen biti“ (Kur'an, 53:37-41).

Kazivanje o Nuhovoj, a.s., porodici kroz odnos oca i sina i kazivanje o Ibrahimovoj, a.s., porodici, naizgled su oprečni. Odani sin i ljubazni otac opisali su odnose u kojima dominira čisto i čvrsto vjerovanje. Po sadržaju, ovaj primjer je jedinstveno kur'ansko kazivanje u ljudskom rodu. Profinjena osjećanja ljubavi i sva surovost života na Zemlji su uvezani u milosrđe.

Dova, odnosno zauzimanje za porodicu dominira u kazivanju o brižnom očinstvu dvojice poslanika, a.s. Ibrahim, a.s., moli za oca, Nuh, a.s., moli za sina. Traži čestito potomstvo u dovama (Kur'an, 37:100-102).

Povjerenje u braku je temelj kvaliteta odgoja. Ibrahimov, a.s., razgovor sa Hadžerom, r.a., oplemenjuje odanost i brižnost za potomstvo, dok Nuhova, a.s., supruga udaljava sina od oca i pruža mu podršku.

Dova u sadržaju misije je bitna orijentacija. Ibrahim, a.s., ostavlja potomke sa dovom, a Nuh, a.s., vodi sa dovom porodicu u lađi. Uzor na odanost polučuje iskrenu dovu koju Uzvišeni Gospodar oplemenjuje uspjehom. Ovjerena je pokornost Uzvišenom Allahu učešćem meleka koji pružaju svoje okrilje vjernicima na putu uspjeha. Ibrahimovo, a.s., očinstvo oživljava pustinju koja ima značenje beživotnog prostora. Sa druge strane, Nuhovo, a.s., očinstvo suočeno je sa smrtnom presudom talasa vode koja u tradiciji znači život, jer „Mi od vode sve živo stvaramo“ (Kur'an, 21:30).

Sinovski odnos poštovanja ili odbijanja osnažuje poslaničku misiju odabranih ljudi koju su prenosili Ibrahim, a.s., i Nuh, a.s. U tome se otkriva značaj prirodnog fenomena pustinje na Zemlji i pučine na moru, koje postaju rješenje za očuvanje odgojnih vrijednosti u porodici Ibrahima, a.s., i Nuha, a.s. Očinske čežnje su jasno opisane. Ibrahimova, a.s., je spojena kurbanom, a Nuhova, a.s., je razdvojena talasom. Očuvana je odgojna vrijednost poslaničke misije u stvorenom svijetu koja se prenosi kroz generacije.

Literatura:

1. Korkut, Besim, (1990), *Prijevod značenja*, El-Kalem, Sarajevo.
2. Ibn Kesir, Ismail b. Kasim el-Kureši, ed-Dimiški, (1970), *Tefsiru-l-Kur'ani-l-azim*, Daru-l-Fikr, drugo izdanje, Bejrut.
3. Ez-Zamahšeri, Ebu Kasim Mahmud, b. Umer, *El-Keššaf*, bez godine izdanja.
4. El-Kurtubi, Muhammed b. Ahmed el-Ensari, (1966), *El-Džami'u-l-ahkami-l-Kur'ani*, Daru-l-ihja, Bejrut
5. Es-Sabuni, Muhammed Ali, (1994), *Safvetu-t-tefasir*, Daru-l-kalem, Haleb.
6. Sejjid, Kutb, (1998), *U okrilju Kur'ana*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo.
7. El-Buhari, Muhammed b. Ismail, (2009), *Sahihu-l-Buhari, Buharijeva zbirka hadisa*, VSK BiH, prvo cjelovito izdanje, Sarajevo.
8. Al-Askalani, Ahmed b. Ali b. Hadžer (1389.h.g), *Fethu-l-bari*, Bejrut, Daru-l-ma'rifeh.
9. Es-Sujuti, Dželaluddin Abdurrahman, *Ed-daru-l-mensur fi-t-tefsiri bi-l-me'sur*, El-Mektebetu-l-asrije.
10. Muhamed Tahir b. Ašur, (1984), *Et-t-Tahriru vet-Tenviru*, Ed-Daru-t-Tunisije.
11. Slatina, Mujo (2000), *Majka - riječ u kojoj je sadržan jedan čitav odgojni sistem*, Takvim, str.113-121, Udruženje Ilmije u Bosni i Hercegovini.
12. Ackerman, W. Nathan (1966), *Psihodinamika porodičnog života (The psychodynamics of family life, 1958., eighth printing)*, Titograd, Grafički zavod, s engleskog preveli: Ljubica Bauter i Oto Lukačević.
13. Vejo, Edina, (2012), *Tradicijske odgojne vrijednosti u bošnjačkoj porodici*, Sarajevo, El-Kalem, CNS.
14. Parke, Ross.D. (1996) *Fatherhood*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press
15. Blagojević, Borislav (1986), (redakcioni odbor: dr. Radivoj Davidović, dr.Vladeta Jerotić, Sveta Lukić, dr. Dragoslav Popović, dr. Vojislav Stanovčić, Marija Stojiljković i Stojan Čelić), *Mala enciklopedija Prosveta, Opšta enciklopedija*, Beograd, Prosveta, četvrto izdanje.
16. Fromm, Erich (1986), *Autoritet u porodici (Autoritat und familie, Paris, 1936)*, Zagreb, Naprijed, i Beograd, Nolit, prevod s njemačkog, Ljubomir Tadić.
17. Goleman, Daniel (2000), *Emocionalna inteligencija u poslu, (Working with Emotional*

- Intelligence), Zagreb, Mozaik knjiga, prevod, Goran Vujasinović.
18. Goleman, Daniel (2000), *Emocionalna inteligencija*, (*Emotional Intelligence*, 1996), Beograd, Geopolitika, prevod, Jelena Stipčević.
19. Lukić, D. dr. Radomir (1982), *Sociološki leksikon*, Beograd, Savremena administracija.
20. Potkonjak, dr. Nikola i Šimleša, dr. Petar (1989), *Pedagoška enciklopedija*, Beograd, Zavod za udžebenike i sredstva.
21. Smailagić, Nerkez (1990), *Leksikon islama*, Sarajevo, Svjetlost.
22. Sokolović, Hfz. Sinanudin (1972), *Islamski brak*, Sarajevo, Glasnik VIS u SFRJ, 11-12/72, 550-556.
23. Zerzur, dr., Adnan (1986), (grupa autora: dr., Muhammed Udžadž el-Hatib, dr. Abdusselam Muhammed, dr. Mahmud Nadi Ubejdat i dr. Ahmed Muhammed el-Alimi), *Nizamu-l-usreti fi-l-islami*, Kuvajt, Mektebetu-l-felah, drugo izdanje.

Summary الموجز

FATHERHOOD IN EDUCATION OF PERSONALITY

Ismail SMAJLOVIĆ

Successful parenting requires good understanding of the roles of mother and father as well as their joint role of significant value for upbringing. There are many ways to successful parenting and each individual which receives the gift of child deserves the opportunity to have their attitude and experience in upbringing. Each parent needs to spend the necessary and available time with the child, and explore best methods for successful upbringing. Fatherhood is considered equally important as motherhood for healthy development of a child. In this paper, the author examines fatherhood in upbringing of a human being/personality by analyzing Qur'an verses which deal with this subject. The author believes that characteristic narratives about two Messengers, Ibrahim p.b.u.h and Nuh p.b.u.h, shed a light on useful facts for educational science.

الأبوة (دور الأب) في تربية الشخصية

إسماعيل سمايلوفيتش

إن نجاح الوالدين في تربية أولادهما مرهون بفهم دور الأب والأم وقيمهما المشتركة والتميز في التربية. يوجد طرق كثيرة لنجاح وظيفة الوالدين، وكل شخص يحصل على هبة الولد، يستحق الفرصة ليمارس دوره وتجربته في التربية. يجب على كل والد أن يمضي الوقت المطلوب والمتاح له مع الطفل ويدرس أفضل الطرق التي تكفل له النجاح في تربيته. والأبوة لا تقل أهمية عن الأمومة في تحقيق النمو السليم عند الطفل. إن الكاتب في هذا البحث يقدم الأبوة في تربية الإنسان/الشخصية، مستعرضاً القصص القرآني الذي يتحدث عن هذا الموضوع. ويرى الكاتب أن قصتي النبيين إبراهيم ونوح عليها السلام تحتويان إضاءات لحقائق مفيدة في علم التربية.